

ISSN: 2146-1740
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd>,

Derleme Makalesi

METAL SEKTÖRÜNDE MEYDANA GELEN İŞ KAZALARINDA CİNSİYET FAKTÖRÜ

GENDER FACTOR IN WORK ACCIDENTS IN THE METAL SECTOR

Yahya BOZKURT¹

Gülşah NAYCI²

Öz

Makale Bilgi

Gönderilme:
22/02/2021

Kabul:
06/05/2021

İş kazalarının %80'i çalışan, %18'i fiziksel ve mekanik çevre şartları, %2'si ise beklenmedik olaylar kaynaklıdır. Bu yüzdesel dağılım göz önünde bulundurulduğunda, açıkça görülmektedir ki insan faktörü, yüzdesi en yüksek iş kazası faktörüdür. İş kazalarının oluşmasında rol oynayan insan faktörü kaynaklı sebepler denildiğinde ilk akla gelen etmenlerden biri ise cinsiyet faktörüdür. Cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet rolleri işgücü piyasasındaki mesleki seçim ve rolleri belirlemede, burada meydana gelen iş kazalarındaki kadın-erkek işçi sayısını değiştirmektedir. Ülke ekonomisine katkı sağlayan en önemli sektörlerden biri metal sanayidir ve metal sanayindeki iş kazaları cinsiyet faktöründen yüksek oranda etkilenmektedir. Erkek egemen ve çalışma şartları zor olan metal sektöründe, toplumsal baskıların bu mesleğin tercih edilebilirliği yönünde kadınları etkilediği, dolayısıyla sektörde meydana gelen iş kazası sayılarının bu faktörler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmada, 2015-2019 yılları arasında metal sektöründe meydana gelen iş kazalarında cinsiyet faktörünün rolü incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İş kazaları, Cinsiyet faktörü, Metal sektörü, Meslek hastalıkları.

Abstract

Article Info

Received:
22/02/2021

Accepted:
06/05/2021

Work accidents are caused by 80% to employees, 18% to physical and mechanical environmental conditions, and 2% to unexpected events. Considering this percentage distribution, it is clear that the human factor is the factor with the highest percentage's an occupational accident factor. Gender is one of the first factors that come to mind when it comes to human factors that play a role in the occurrence of work accidents. Gender-based occupational discrimination and gender roles determine occupational choices and roles in the labor market and it changes the number of male and female workers in occupational accidents. One of the most important sectors contributing to the national economy is the metal industry and occupational accidents in the metal

¹ Profesör Doktor, Marmara Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0003-1816-5922, ybozkurt@marmara.edu.tr.

² Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0001-7628-2524, gulsah.nayci@hotmail.com.

industry are highly affected by the gender factor. Social pressures affect women in favor of preferability of this profession in the male-dominated metal industry, where working conditions are difficult, therefore, the number of work accidents occurring in the metal sector should be evaluated by taking these factors into consideration. In this study, the role of the gender factor in occupational accidents in the metal industry between 2015-2019 was examined.

Keywords: Occupational accidents, Gender factor, Metal sector, Occupational diseases.

1. Giriş

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'ne göre “Belirli bir yaralanmaya ya da zarara sebebiyet veren beklenmedik ve önceden planlanmayan”, Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'ne göre ise “Önceden planlanmayan, çoğu zaman makinaların, araç ve gereçlerin zarara uğramasına, üretimin bir süre durmasına ve kişilerin yaralanmasına sebebiyet veren” olaylar iş kazası olarak tanımlanmaktadır.

İş kazalarını meydana getiren en temel faktörler; iş yerlerindeki güven dışı durumlar ve çalışan kaynaklı güven dışı davranışlar olmak üzere iki etkene indirgense de iş kazaları, içerisinde ona sebebiyet veren pek çok faktörü barındırmaktadır. İş kazaları genellikle yönetim kaynaklı hatalardan, çalışma ortamı şartlarından, bakımların gerekli zamanlarda ve yeterli olarak yapılmamasından, insan faktörlerinin göz önünde bulundurulmamasından, yeterli ve uygun eğitim verilmemesinden, denetimde eksiklikler bulunmasından veya sayılan etkenlerin birkaçının ya da tamamının birbirleriyle etkileşmesi sonucundan doğmaktadır (DİSK Genel-İş, 2021).

Ülkemizde iş kazaları ile ilgili mevzuatlar, 5510 ve 6331 sayılı kanunlarla belirtilmiştir. Bu kanunların hedefi; genel sağlık sigortası ve sosyal sigortalar bakımından çalışanları koruma altına almak, bu kapsamda faydalanacak kişileri ve haklarını, bunlardan faydalanma şartları ile finansman metotlarını belirlemek, sosyal sigortaların ve genel sağlık sigortasının düzeneği ile ilgili usul ve esasları düzenlemektir. Kanunlar çalışanları, işverenleri, sağlık hizmeti sunucularını, bu kanun bakımından gerçek kişiler ile her türlü kamu ve özel hukuk tüzel kişilerini ve tüzel kişiliği olmayan diğer kurum ve kuruluşlarını kapsamaktadır.

İş kazalarının oluşmasında etkili kaza sebeplerinin ağırlık yüzdelerine dair farklı görüşler olmasının yanı sıra; iş kazalarının %80'inin kişiler, %18'inin fiziksel ve mekanik çevre şartları, %2'sinin ise beklenmedik olaylardan meydana geldiği öne sürülmüştür (Camkurt, 2007: 80). 2014 ve 2015 yılları arasında meydana gelen iş kazalarında, iş kazası geçirenlerin en

çok 26-35 yaş aralığındaki tecrübesiz erkek işçilerden oluştuğu veri analiz sonuçlarıyla gösterilmiştir (Betsis vd., 2007: 33). İnşaat sektöründe meydana gelen iş kazalarının incelendiği çalışmalarda; eğitim faktörünün iş kazalarını etkilediği, iş kazası geçiren çalışanların büyük kısmının ilköğretim seviyesindeki işçilerden oluştuğu, mesleki bilgilendirme ve verilecek eğitimlerle, bu kazaların azaltılacağı düşünülüyor bildirilmiştir (Uzdil & Güllüoğlu, 2020: 137). 2013-2018 yılları arasındaki iş kazaları ve meslek hastalıkları veri grafikleri baz alındığında; erkek çalışanların, kadın çalışanlardan daha büyük yüzdeye sahip olduğu, iş kazaları ve meslek hastalıklarının, tamamen engellenmesi mümkün olmasa bile, alınan tedbirler ve makineleşme ile azaltılabileceği sonuçlarına varılmıştır (Uşar vd., 2018: 361).

İş kazalarının oluşmasında rol oynayan insan faktörü kaynaklı sebepler denildiğinde ilk akla gelen faktörlerden biri ise cinsiyet faktörüdür. Bu çalışmada, ulaşılabilen son 5 yıla ait yani 2015-2019 yılları arasında metal sektöründe meydana gelen iş kazalarında cinsiyet faktörünün rolü incelenecektir.

2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Mesleki Ayrımcılık

Toplumsal yaşamda ilk farklılık ve ayırım nedeni olan cinsiyet faktörü; doğuştan var olan cinsiyet özelliklerimizle ilgili değildir. Toplumsal cinsiyet; ailenin, çevrenin ve toplumun, içinde buldukları kültürün cinsiyet ile ilgili beklentilerini ve algılamalarını bireyin cinsiyetine yüklemeleri ile doğrudan ilgilidir. Yani, toplumsal cinsiyet faktörü kalıtsal farklılıklarımız değil, toplumun erkek ve kadın olarak insanlara bakış açısı, hangi konumda gördüğü, nasıl algıladığı ve nasıl davranmamızı beklediğidir (Öngen & Aytacı, 2013: 1-18).

Kadınlar geçmişten günümüze kadar, üretimin tüm safhalarında rol almış hem ailelerine hem de yaşadıkları ülkenin ekonomisine pozitif yönde katkı sağlamışlardır. 1890'da kadınların sadece %18'i işgücüne dahil olurken, kadınların işgücüne katılımı 1900'lerin başlarında yavaş ama istikrarlı bir şekilde artarak 1940'ta %28'e ulaşmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında kadınlar aktif olarak savaşa destek olan işlere alınmış ve bunun sonucunda işgücüne katılım oranları 1945'te %36'ya çıkmıştır. Savaştan sonra askerler evlerine döndüğünde, bazı kadınlar ev işlerine geri dönmüş, ancak kadınların işgücüne katılım oranlarındaki düşüş kısa sürmüştür. 1960'a gelindiğinde, 16 yaş ve üstü kadınların %38'i işgücüne katılmış ve bu katılım oranı 1990'da %58'e ulaşana kadar her on yılda bir artmıştır. Kadınların genel işgücüne katılım oranı 2000'lerin başına kadar %58 ile %60 arasında seyretmiştir. Eğitimini tamamlamış ve henüz emekli olmamış kadınlar arasında bu rakamlar daha da yüksektir. Örneğin 1998'de 25-34, 35-

44 yaş arası ve 45-54 yaş arası kadınların %76-78'i işgücüne katılmıştır. 20. yüzyılda ise kadınların ücretli işgücü piyasasına katılımı çarpıcı biçimde artmıştır (Fullerton, 1999: 978).

Ancak kadınlar, uzun yıllar sonucunda elde ettikleri bugünkü iş gücü piyasası konumlarını, çetin mücadeleler sonucu elde etmişler ve hala birçok faktör sebebiyle mücadelelerine devam etmektedirler. Literatürde yapılan çalışmalar; yaşadıkları şehirler, eğitim seviyeleri, medeni durumları, iş konumları farklı da olsa kadınların meslek seçimlerinde ve var olan mesleklerini icra etmede günümüzde de çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu sorunlara etki eden ana faktörlerin başında ise cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın ve toplumsal cinsiyet rollerinin geldiği, çalışmaların çoğunda belirtilmiştir. Cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılık kadının işgücü piyasasındaki rolünü belirlemekle kalmamış, zamanla bazı meslek gruplarını, kadın mesleği ve erkek mesleği olarak ikiye bölmüştür (Esen vd., 2018: 144).

Bu kutuplaşmaya TÜİK'in çalışması örnek olarak verilebilmektedir. Çalışmada; Türkiye'deki erkek polis sayısı ve kadın polis sayısı karşılaştırıldığında erkek polislerin, kadın polislerin neredeyse 16 katı olduğu, okul öncesi öğretmenliğinde ise kadın okul öncesi öğretmeni sayısının erkeklerden 18 kat daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu da göstermektedir ki; meslekler kendi içlerindeki görev alanlarında dahi ayrılmaya gitmiştir. Araştırmalar ve istatistikler sonucunda, cinsiyete bağlı mesleki ayrımcılık hususunda çoğunlukla kadınların dezavantajlı konumda olduğu görülmüştür. Bu dezavantaj, kadının sadece meslek tercihini değil, işindeki konumunu, alacağı eğitimi, maddiyat ve sağlık gibi sosyal değişkenlerini de olumsuz olarak etkilemiştir (TÜİK, 2009). Tablo 1' de görüldüğü üzere tüm bu sosyal değişkenler istihdam ve sektör dağılımını da etkilemiştir. Tarım ve hizmet sektörlerinde çalışan kadın işçi sayısı yüksek iken, sanayi sektöründe çalışan kadın işçi sayısı, tarım sektörüne oranla oldukça düşüktür. Yine bu sektörde kadın ve erkek işçi sayıları arasındaki fark oldukça dikkat çekicidir. 2019 ve 2020 yıllarında sanayi sektöründe çalışan erkek işçi sayısının, kadın işçi sayısının yaklaşık olarak dört katı olduğu görülmektedir (TÜİK, 2020).

Tablo 1

Ağustos 2019 ve 2020 Yılına Ait İstihdamın Sektör Dağılımına Göre TÜİK İş Gücü İstatistikleri

Yıllar	Erkek		Fark	Kadın		Fark
	2019	2020		2019	2020	
Nüfus	30431	31040	609	31160	31690	530
İşgücü	22261	21592	-669	10919	10156	-763
İstihdam	19527	19014	-513	9002	8541	-461
Tarım	3062	3090	28	2542	2199	-343
Sanayi	4234	4130	-104	1317	1330	13
İnşaat	1520	1649	129	55	73	18
Hizmet	10711	10145	-566	5088	4938	-150

Kaynak: TÜİK, (2020).

Mesleki tercihlerde cinsiyet faktörü konusunda yapılan bazı çalışmalar ve sonuçları şu şekilde özetlenebilir; Türkiye'deki piyasa ve işgücü analizlerine bakıldığında, kadınların cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığa maruz kaldığı ve bu sebeple ülke ekonomisinin ve işgücü piyasasının da bundan etkilenecek sorunlarla karşılaştığı sonuçlarına varılmıştır (Gökçen vd., 2018: 48). Toplumun geleneksel değerlerinin kadına bazı roller verdiği ve bu doğrultuda hangi meslekleri seçebileceği konusunda da etkili olduğu öne sürülmüş, ülkemizde, kız öğrencilerin meslek seçiminde, erken yaşlardan itibaren bilgi ve deneyimlerden etkilendiği belirtilmiştir (Avcı, 2019: 252). Toplumsal cinsiyetin meslek seçimi üzerindeki rolünün göz ardı edilemeyecek kadar büyük olduğunun söylenebilirliği üzerinde durulmuştur (Parlaktuna, 2010: 1217).

İş yerinde cinsiyet ayrımcılığı; bir bireye kadın veya erkek olduğu için, işlerinde farklı muamele edilmesini de kapsamaktadır. Cinsiyeti nedeniyle iş başvurusu reddedilen, işten atılan veya başka bir şekilde işinde haksızlığa uğrayan çalışan, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmış demektir. İşyerinde cinsiyet ayrımcılığı birçok farklı biçimde ortaya çıkabilmektedir ancak genellikle, bu, bir çalışanın veya iş başvurusunda bulunan kişinin cinsiyeti nedeniyle farklı veya olumsuz muamele görmesi anlamına gelmektedir. Kadın işçiler cinsiyetlerinden dolayı ayrımcılık yaşamaktadır. Cinsiyeti nedeniyle tacize uğrayabilmekte, daha az ücret alabilmekte, daha sert değerlendirilebilmekte veya terfi için yeterli görülememektedir.

ILO kadınların işe alınırken ve iş yerinde maruz kaldığı problemleri üç ana maddede toplamıştır: Bunlar; üst düzey yöneticiliklerde kadınlara görev verilmemesi ve kadın yönetici sayısındaki düşüklük, ücret dağılımında cinsiyet kaynaklı eşitsizlik, işe alımlarda cinsiyet ayrımcılığına maruz bırakılma, düşük maaşlarla çalıştırılma olarak sıralanmıştır. Bu sorunlar ülkemiz kadın çalışanları için de geçerli olmakta ve sorun oluşturmaktadır.

Cinsiyet ayrımına bir örnek de ücret dağılımındaki haksızlıklardır. Cinsiyete göre ücret uçurumu, kadınların artan eğitim düzeyine ve işgücüne olan bağlılıklarının güçlenmesine rağmen devam etmektedir, tam zamanlı çalışan kadınlar hala tam zamanlı çalışan erkeklerden daha az kazanmaktadır. Bunda; kadınların ve erkeklerin okulda okumayı seçtikleri bölümlerdeki farklılıklar, buna paralel olarak çalışmak için seçtiği meslekler, kadın ve erkeklerin istihdamda geçirdiği yıl sayısı ve ayrımcılık gibi çeşitli faktörler de etkili olmakta ve tüm bu sebepler cinsiyet ücret farkını açıklamaktadır. Kullanılan önlem ne olursa olsun, cinsiyet ücret farkı zamanla kapanmasına rağmen günümüzde hala ortadan kalkmamıştır.

Kazanç Yapısı Araştırması, 2018 sonuçlarına göre; erkeklerin yıllık ortalama brüt kazancı, kadınların yıllık ortalama brüt kazancından daha fazla olmuştur. 2018 yılında yıllık ortalama brüt kazanç 49 bin TL iken; bu değer, kadınlar için 46 bin 208 TL, erkekler için 50 bin 297 TL olarak tahmin edilmiştir. Yine, Kazanç Yapısı Araştırması, 2018 sonuçlarına göre; cinsiyete dayalı ücret farkı toplamda ve tüm eğitim düzeylerinde erkek ücretinin lehine gerçekleşmiştir. Ücret farkı, toplamda %7,7 olmuş ve bu fark, en fazla %28,8 ile meslek lisesi mezunu erkekler ve kadınlar arasında görülürken en az fark %14,3 ile lise mezunu erkekler ve kadınlar arasında olmuştur (TÜİK, 2018).

Cinsiyet, ücret farkına ek olarak kadınlar ve erkekler arasında lisans eğitimi için seçilen akademik branşlarda da farklılıklar bulunmaktadır. Üniversite diplomasına sahip olacak bireyler arasındaki eğitim seçiminde meydana gelen bu farklılıkları, toplumsal cinsiyet faktörünün ve cinsiyet ayrımcılığının etkilediği düşünülmektedir. Bu bölüm tercihlerindeki farklılıkların da farklı kazanç yörüngelerine sahip, birbirinden oldukça farklı işlerde çalışan kadın ve erkeklere dönüşmesine, buna paralel olarak da yine cinsiyetler arası ücret dağılımında farka yol açmasına sebep olacağı aşikardır. (Blau vd., 2006: 691-704).

Tüm bu bilgiler ve çalışmalar sonucunda; makalemizin konusunu da oluşturan metal sektörünün ve bu alanda meydana gelen iş kazalarının da toplumsal cinsiyet faktöründen oldukça etkilendiği açıktır. Erkek egemen ve çalışma şartları zor olan metal sektöründe, bu mesleğin tercih edilebilirliğinin ve toplumsal baskıların kadınları etkilediği, dolayısıyla sektörde meydana gelen iş kazası sayılarının bu faktörler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

3. Metal Sektörünün Türkiye'deki Yeri ve Rolü

1980'lerden günümüze hızla ilerleyen teknoloji kavramı ve küreselleşme süreci, ülkelerin dünya pazarında yer bulma rekabetinin artmasına neden olmuştur. Bu süreçte sanayileşme sürecinin hızlanmasında ve uluslararası pazarlarda rekabet gücünün artmasında önemli rol oynayan sektörlerden biri de metal sanayi sektörüdür. Metal endüstrileri, alüminyum, bakır ve çinko gibi demir dışı metalleri ve çelik gibi demir esaslı malzemeleri kapsamaktadır. Her iki sektör de Türkiye ekonomisi, rekabet gücü ve endüstriyel gelişimi için oldukça önemlidir.

Ana metal sanayi; çeşitli sektörlerde kullanılmak üzere metal üretimini içermektedir. Metal, makine ve yapıların üretiminde, yapı endüstrisinde yapısal çerçevelerin geliştirilmesinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Metal ürünler aynı zamanda otomotiv parçaları ve ekipmanları, silahlar ve cerrahi ekipman için de kullanılmaktadır. Yaygın metal bileşenler arasında sac metal, yapısal çelik, boru stoku, döküm, donanım ve kaynak teli bulunmaktadır. Metal endüstrisi şirketleri, imalat tarafında (metal hazırlama ve montajın yapıldığı) ve / veya makine imalat tarafında (metalin takım tezgâhları üretmek için kullanıldığı) olarak sınıflandırılmaktadır.

Metal malzemeler, dayanım ve kalite arttırmak için eski çağlardan beri tercih edilmektedir. Ülkemizde metal malzemeler, pek çok sektörün zaruri ihtiyaçlarını karşılamakta, ticarete etkin rol oynamaktadır. Ülkemizde metal sanayi bünyesinde birçok ürünün üretimi sağlanmakta ve diğer sektörlerin arzu ve talepleri yerine getirilmektedir.

Türkiye ekonomisine katkı sağlayan en önemli sektörlerden biri olan metal sanayisi; enerji, inşaat, kimya, otomotiv, tarım, mühendislik, kimya, altyapı ve elektronik gibi bir dizi sektörü de etkileyerek ekonomimizde önemli bir rol oynamaktadır. Bilhassa demir-çelik alanındaki gelişmeler sektörel yatırımlarda etkin rol oynamaktadır. Türkiye, demir-çelik ticaretinde olağanüstü bir performans sergileyerek, bu sektörde, dünyada en büyük üreticiler arasında yer almaktadır.

Türkiye, 2007-2012 yılları arasında üretim artış hızı açısından Çin ve Hindistan'ın ardından en büyük 15 çelik üreticisi ülke arasında üçüncü ülke olmuştur. 2011 ve 2012 yıllarında ise çelik üretiminde en büyük üretim artışını gerçekleştiren ülkedir. Demir-çelik sanayi, hemen hemen tüm imalat sektörlerine girdi sağlaması ve bağlantılı olması sebebiyle, Türkiye'nin sanayileşmesinde ve kalkınmasında da önemli rol oynamaktadır (Türkiye Demir Çelik Derneği, 2020).

Türk demir çelik sanayileşmesinin temelleri 1930'larda atılmıştır. İlk entegre Demir Çelik Fabrikası, 1939 yılında Türkiye'nin ilk ham çelik ürettiği Karabük'te faaliyete geçmiştir. Yassı ürün talebini karşılamak amacıyla 1965 yılında ikinci entegre tesis olan Ereğli Demir Çelik İşletmeleri üretime başlamıştır. 1977 yılında ise Türkiye'nin üçüncü entegre çelik fabrikası İskenderun Demir ve Çelik İşletmeleri faaliyete geçmiştir. 1980'lerden sonra ise yan ürün talebini karşılamak için elektrik ark ocakları ile demir-çelik üretimi için yatırımlar başlamıştır.

Halihazırda Türk çelik endüstrisinin 19 elektrik ark ocağı ve üç entegre tesisi bulunmaktadır ve yıllık toplam ham çelik üretim kapasitesi yaklaşık 51,8 milyon tondur. 2015 yılında Türkiye toplam 55,9 milyon ton çelik üretim kapasitesine sahip olmuştur ve bunun yaklaşık 39,1 milyon tonu veya %69,5'i daha çok inşaat sektöründe kullanılan uzun çelik ürünlerdir. 16,8 milyon ton veya ham çelik kapasitesinin %30,5'i ise yassı ürünlere yöneliktir. Türkiye'de ham çelik üretimi 37,5 milyon tona yükselmiş ve Türkiye, 2017 yılı sonunda dünyanın en büyük 8. çelik üreticisi olmuştur. 2017 yılında ürün çeşidine göre toplam çelik üretiminin %68,9'u uzun ürünler, yaklaşık %31,1'i yassı ürünler, %69,2'si ise elektrik ark ocağı çeliğidir. Yeni yatırım projelerinin artması ve yassı çelik üretimine yönelik kapasite artışları ile Türk çelik sektöründeki yassı / uzun çelik üretim dengesi değişmeye başlamıştır. 2007 yılında toplam ham çelik üretiminde yassı ürünlerin payı %14 iken, 2015 yılında payı %29'a yükselmiş, uzun ürünlerin toplam ham çelik üretimi içindeki payı 2007 yılında %86 iken 2015 yılında %71'e gerilemiştir (Türkiye Demir Çelik Derneği, 2020).

Demir-çelik sektöründeki gelişmeler, demir-çelik ürünlerin üretiminin büyümesine doğrudan girdi sağlamaktadır. Şu anda Türkiye, yurt içi talebin neredeyse tamamını karşılayan geniş bir yelpazede demir ve çelik ürünler üretmektedir. Demir veya çelik ürünler arasında döküm ürünleri ile çelik borular büyük önem taşımaktadır. Türkiye, mutfak eşyaları ve endüstriyel mutfak ürünlerinde de son yıllarda hatırı sayılır bir kapasite oluşturmuş ve bu ürünlerin ihracatını artırmıştır.

Türk imalat sanayinin yarattığı sürekli taleple, yıllar geçtikçe Türkiye'deki döküm ve dövme sanayi hem teknolojide hem de pazarda büyük patlamalar yaşamıştır. Her türlü alaşımli veya alaşımsız demirli döküm üretebilen Türk dökümhaneleri, yerli sanayiler için döküm parça üretiminde uzmanlaşmıştır. Sektörün coğrafi dağılımı ile ilgili olarak tamamı şahıslara ait olan büyük dökümhaneler İstanbul, Kocaeli, Bursa, Eskişehir, Bilecik, İzmir ve Ankara'da bulunmaktadır. Küçük ölçekli döküm şirketleri de Türkiye'nin hemen hemen tüm bölgelerine

yayılmıştır. Döküm üretimi ve ihracatındaki kayda değer artış, yurt içinden ve dünyadan birçok girişimciyi döküm sektörüne yatırım yapmaya teşvik etmiştir. Türk dökümhane sektöründe yeni teknolojilerin kullanımıyla, verimliliğin artırılmasında başarı sağlanmış ve yüksek kalitede düşük üretim maliyeti elde edilmiştir. Gelişen Türk döküm endüstrisi şu anda genişleme aşamasındadır ve uluslararası standartlarda üretimi hedeflemektedir. Türkiye'deki döküm endüstrisi 1.200 küçük, orta ve büyük ölçekli dökümhaneden oluşmaktadır (İGEME, 2019).

Metaller, modern sanayileşmiş bir ekonominin onsuz var olamayacağı malzemelerdir. Özellikle demir ve çelik her yerde bulunmakta ve temel ihtiyaçların karşılanmasında asıl malzeme görevi görmektedir. Temel metal üretimi, metalurjik teknikler kullanılarak demir ve değerli metallerin yanı sıra diğer demir dışı metallerin cevher veya hurdadan eritilmesi veya rafine edilmesi faaliyetlerini kapsamaktadır. Ayrıca saf metallere belirli kimyasal elementler ekleyerek metal alaşımlarının ve süper alaşımların üretimini de içermektedir. Genellikle külçe formunda olan eritme ve rafine etme çıktıları, levha, şerit, çubuk, tel, tüp, boru ve içi boş profiller gibi ürünler yapmak için haddeleme, çekme ve ekstrüzyon işlemlerinde ve erimiş formda kullanılmaktadır (ILO, 2021).

Metal malzemelerin kullanılabilir hale gelebilmesi için önce biçimlendirilme işlemlerinden geçmesi gerekmektedir. Bu durum da ülkemizde metal sektörü müşteri potansiyelinin büyük kısmının ana üretim sanayilerinden oluşmasını sağlamaktadır. Türkiye’de otomotiv sektörüne yapılan yatırımların yüzdesi, metal sektörü yatırımlarının büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Fakat otomotiv sektörü, yatırımında bulunan tek sektör değildir, ağır makine sanayicileri de bu sektöre önemli yatırımlarda bulunmaktadır (Acar, 1986: 35).

Metal sanayii; TÜİK’in ISIC Rev3 sınıflamasına göre, demir-çelik ana sanayi ve demir-çelik dışındaki ana metal sanayi olmak üzere iki alt sınıftan meydana gelmektedir. Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi ise değerli metal, kurşun, çinko, alüminyum, bakır, kalay ve demir dışındaki diğer metallerin üretimini kapsamaktadır. Sektöre yapılan yatırımlarla ön plana çıkan sektörde son dönemde üretim ve ihracatta alüminyum ve bakırın ön plana çıktığı görülmektedir (Yıldız, 2019).

Sektörlerde, risk ve tehlike faktörleri ele alındığında; maden, metal, tekstil ve inşaat sektörü ilk sıralarda bulunmaktadır. Sıkı rekabetin yaşandığı ve esnek çalışma koşullarının hâkim olduğu demir – çelik, ham çelik, döküm, ferro alaşımlar, demir dışı metaller/alüminyum ve bakır başta olmak üzere ana sanayi kollarını bünyesinde bulundurması nedeniyle tüm sanayilerin bağlayıcısı özelliğinde olan metal sektörü, sahip olduğu iş gücü ve ekonomik

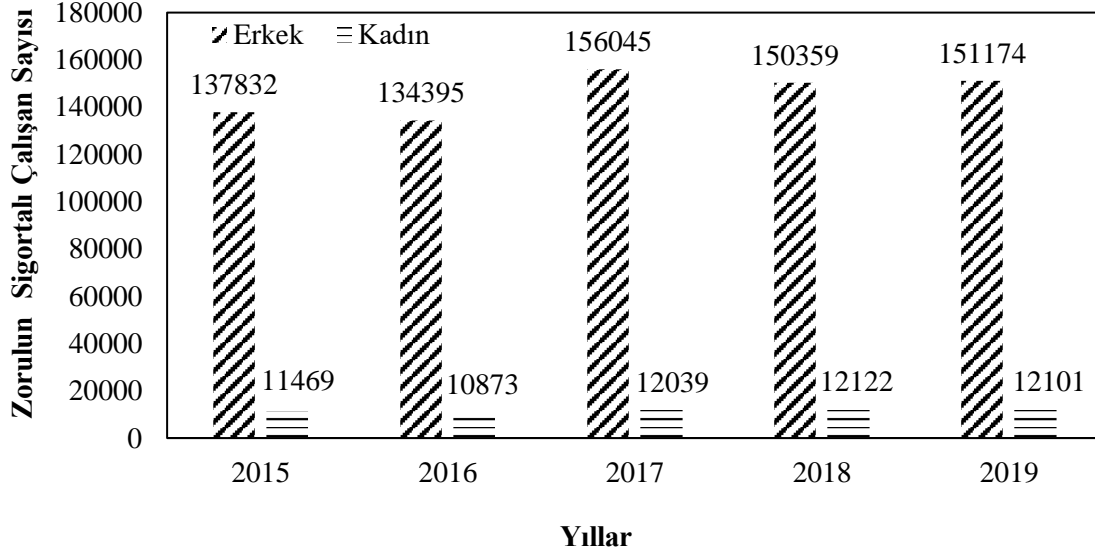
büyüklik sebebiyle Türkiye'nin en önemli sanayi koludur. Bu önem nedeniyle içinde barındırdığı risk ve tehlikeler de artmakta, bilgi, tecrübe, uzmanlık ve devamlı denetim gerektiren ağır ve tehlikeli sektörlerin öncülerinden olmaktadır. Ülkemizde meydana gelen iş kazası sayılarının en yüksek olduğu sektör yine metal sanayidir (Omg Demir Çelik, 2017).

Metal sanayi içerisinde, fabrikasyon metal ürünleri üretim oranı %82 ve bunlar içerisinde çalışan sayısı 1-9 arasında olan, küçük ölçekli işletme oranı ise %66'dır. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun İş Sağlığı ve Güvenliği Kurulu başlıklı 22. maddesine göre: Elli ve daha fazla çalışanın bulunduğu ve altı aydan fazla süren sürekli işlerin yapıldığı işyerlerinde işverenin, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili çalışmalarda bulunmak üzere kurul oluşturulması zorunludur (İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2012). Fakat risk sınıfına göre bünyesinde kısmi zamanlı işyeri hekimi ve iş sağlığı ve güvenliği uzmanı bulundurma zorunluluğu getirilmiş ise de bu hizmetler zaman ve kalite olarak bazen yeterli bulunmamaktadır. Türkiye'de meydana gelen iş kazalarında metal sektörü, kazaların sık meydana geldiği sektörler arasında ön sırada yer almaktadır. İş kazalarının en sık yaşandığı kaza oranı ise metal sektörünün bünyesinde bulunan ve alt kolu olan ana metal sanayisine aittir (Güllüoğlu vd., 2019: 70-82).

4. Ana Metal Sektöründe Meydana Gelen İş Kazalarında Cinsiyet Faktörü

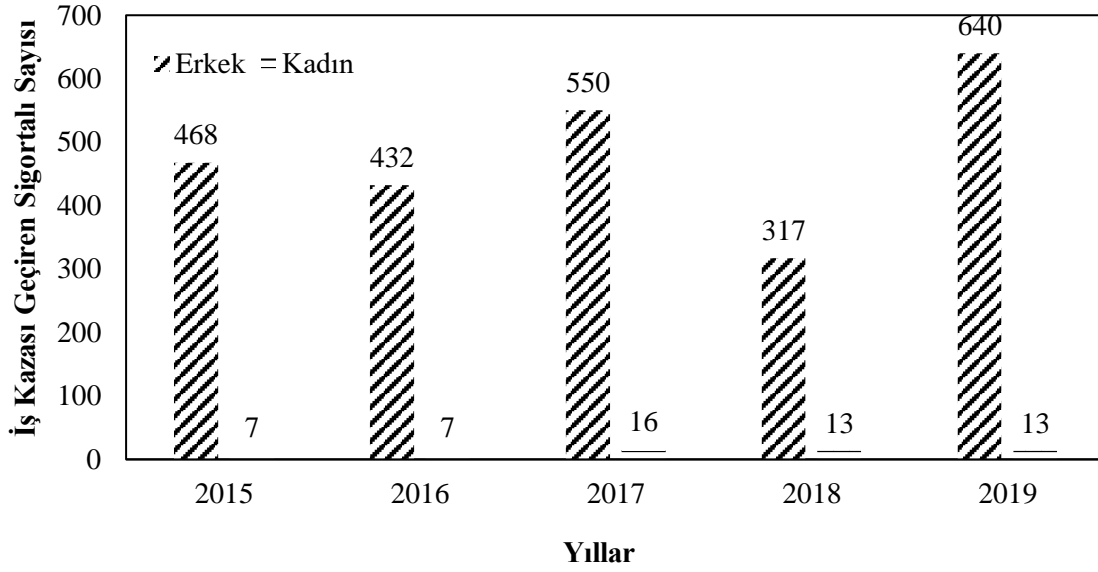
Aşağıdaki şekillerde, SGK istatistik yıllıklarından elde edilen ana metal sanayisine ait 2015-2019 yılları zorunlu sigortalı kadın ve erkek çalışan sayıları ve bu yıllarda meydana gelen iş kazalarına ait veriler gösterilmiştir. Şekil 1-6' da iş göremez kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı sayılarındaki, çalışır kategorisinde; iş kazası geçiren sigortalı sayılarındaki, meslek hastalığına sahip sigortalı çalışan sayılarındaki, hastalık olay sayılarındaki ve iş kazası neticesinden meydana gelen ölüm sayılarındaki kadın-erkek cinsiyet faktörlerinin dağılımı incelenmiştir.

Şekil 1 incelendiğinde; 2015-2019 yıllarında ana metal sanayisinde tüm yıllarda zorunlu sigortalı erkek çalışan sayısının, kadın çalışanlardan daha fazla olduğu görülmektedir. En yüksek çalışan sayısı ise 2017 yılına aittir. Zorunlu sigortalı kadın çalışan sayısı tüm yıllarda erkek çalışanlardan az iken, kendi içlerinde en yüksek değeri 2018 yılında görmüştür. Zorunlu sigortalı erkek işçi sayısı, tüm yıllarda kadın işçi sayısının yaklaşık olarak on katıdır. Çalışan sayısı arasındaki bu fark; metal sektöründe meydana gelen iş kazaları, meslek hastalıkları ve ölüm sayılarında da cinsiyete bağlı farklar meydana getirmektedir.

Şekil 1.
Zorunlu sigortalı çalışan sayısı
Kaynak: TÜİK, (2020).

Şekil 2 incelendiğinde; tüm yıllarda meydana gelen iş göremez kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı sayısının erkek çalışanlarda daha fazla olduğu görülmektedir. En yüksek sayı ise 2019 yılında meydana gelmiştir. İş göremez kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı kadın çalışan sayısı tüm yıllarda erkek çalışanlardan oldukça az iken, kendi içlerinde en yüksek değeri 2017 yılında görmüşlerdir. İş göremez kategorisinde sigortalı erkek işçi sayısının, kadın işçi sayısına oranla oldukça büyük bir fark göstermesi; metal sektöründeki çalışma şartlarının zorluğu ve toplumsal baskı sonucu bu mesleğin kadınlar için tercih edilebilirliğinin az oluşuna bağlanmıştır.

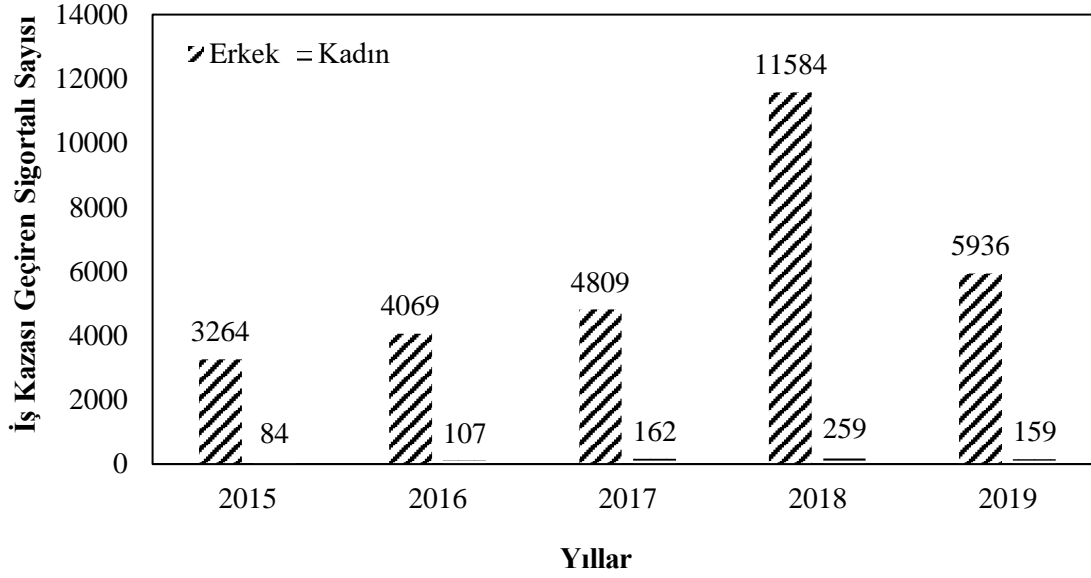

Şekil 2.

İş göremez kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı sayılarında cinsiyet faktörü

Kaynak: TÜİK, (2020).

Şekil 3 incelendiğinde; tüm yıllarda meydana gelen çalışır kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı sayısının erkek çalışanlarda daha fazla olduğu görülmektedir. En yüksek sayı ise 2018 yılında meydana gelmiştir. Çalışır kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı kadın çalışan sayısı tüm yıllarda erkek çalışanlardan oldukça az iken, kendi içlerinde en yüksek değeri 2018 yılında görmüşlerdir.

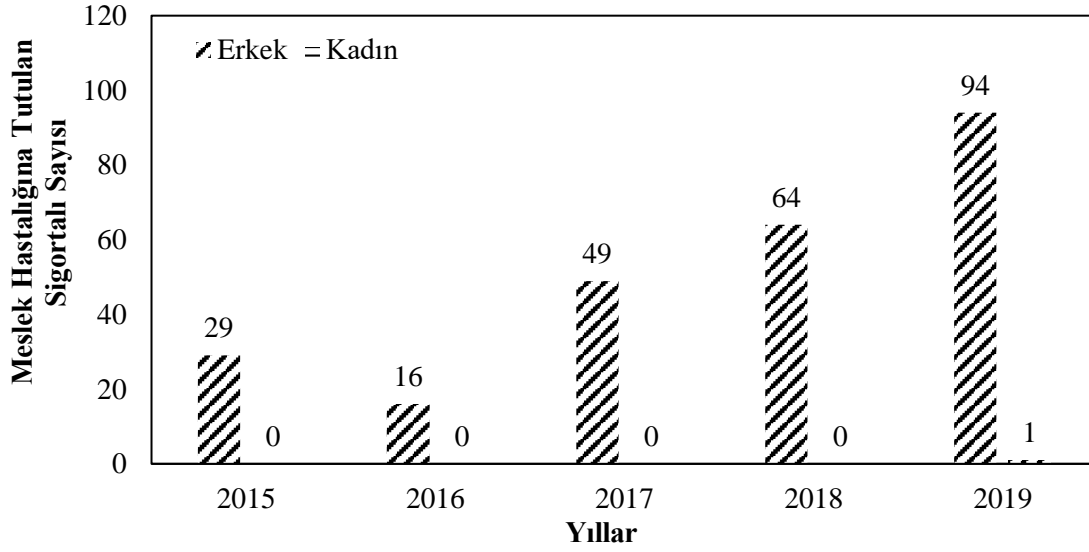

Şekil 3.

Çalışır kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı sayılarında cinsiyet faktörü

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2020.

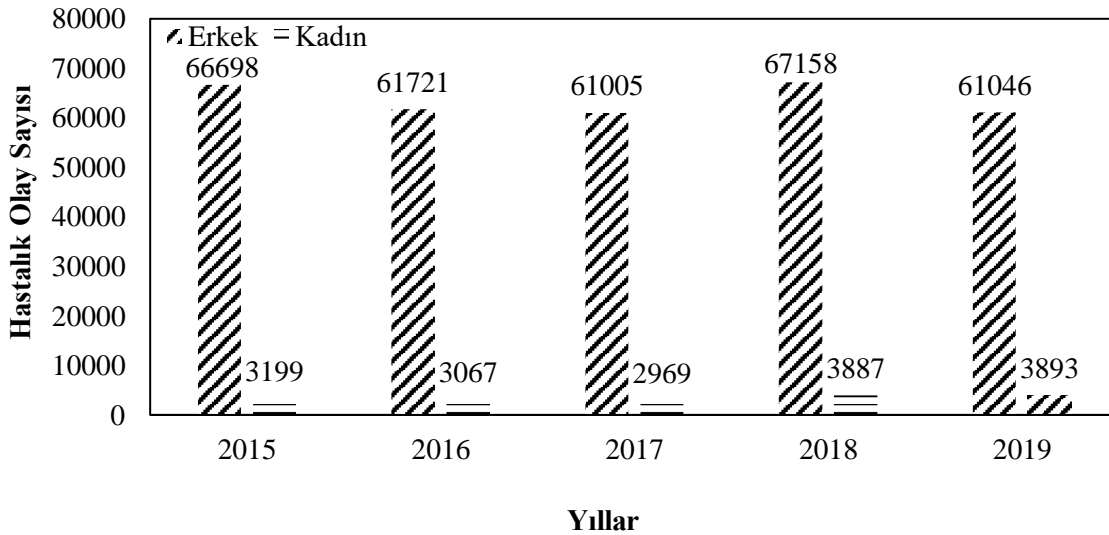
Şekil 4 incelendiğinde; tüm yıllarda meydana gelen meslek hastalığına tutulan sigortalı sayısının erkek çalışanlarda daha fazla olduğu görülmektedir. En yüksek sayı ise 2019 yılında meydana gelmiştir. Çalışır kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı kadın çalışan sayısı 2015-2019 yıllarda sıfır ve erkek çalışanlardan oldukça az iken, 2019 yılında 1 meslek hastalığına tutulan kadın sigortalı görülmüştür.

Şekil 4.

Meslek hastalığına tutulan sigortalı sayısında cinsiyet faktörü
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2020.

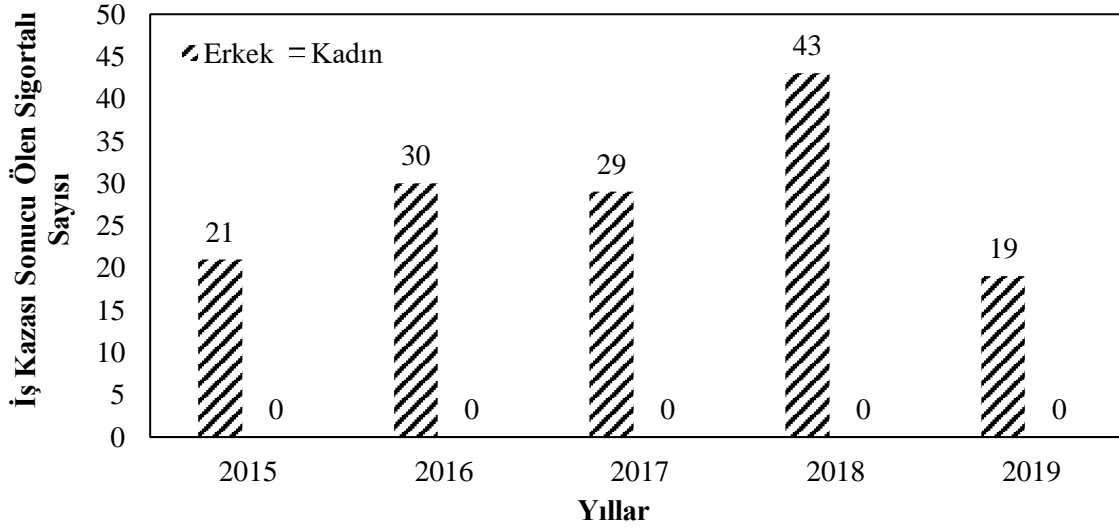
Şekil 5 incelendiğinde; tüm yıllarda meydana gelen hastalık olay sayısının erkek çalışanlarda daha fazla olduğu görülmektedir. En yüksek sayı ise 2018 yılında meydana gelmiştir. Hastalık olay sayısı kadın çalışanlarda 2018-2019 yıllarında çok yakın değerlerde görülse de en yüksek değer 2019 yılına aittir. En düşük değer ise 2017 yılında görülmüştür.

Şekil 5.

Hastalık olay sayısında cinsiyet faktörü
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2020.

Şekil 6 incelendiğinde; 2015-2019 yılları arasında iş kazası neticesinden meydana gelen ölüm sayısının tümünün erkek çalışanlardan oluştuğu görülmektedir. İş kazası sonucu ölen sigortalı erkek işçi sayısı 2015 yılından 2018 yılına kadar tedricen artış göstermiş ve en yüksek değer ise 2018 yılında görülmüştür. İş kazası sonucu ölen sigortalı erkek işçi sayısında en düşük değer ise 2015 yılına aittir. 2015-2019 yılları arasında ölen kadın çalışan olmamıştır. Temennimiz erkeklerde de bu durumun cereyan etmesidir.

Şekil 6.

İş kazası neticesinden meydana gelen ölüm sayısında cinsiyet faktörü

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2020

5. Sonuç

SGK istatistik yıllıklarından elde edilen, ana metal sanayisine ait 2015-2019 yılları zorunlu sigortalı kadın ve erkek çalışan sayıları ve bu yıllarda meydana gelen iş kazalarına ait veriler incelenmiştir. Ana metal sanayisinde 2015-2019 yıllarında meydana gelen iş kazalarında; iş göremez ve çalışır kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı sayılarında, meslek hastalığına sahip sigortalı çalışan sayılarında, hastalık olay sayısında ve ölüm sayısında, kadın-erkek cinsiyet faktörlerinin dağılımında, erkek çalışanların sayısının, kadın çalışanların sayısından fazla olduğu görülmüştür.

İş göremez kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı sayısının erkek çalışanlarda daha fazla olduğu, erkek çalışanlarda en yüksek değere ise 2019 yılında ulaşıldığı; çalışır kategorisinde iş kazası geçiren sigortalı sayısının erkek çalışanlarda daha fazla olduğu, en

yüksek değere ise 2018 yılında ulaşıldığı; meslek hastalığına tutulan sigortalı sayısının erkek çalışanlarda daha fazla olduğu, en yüksek sayıya ise 2019 yılında ulaşıldığı; hastalık olay sayısının erkek çalışanlarda daha fazla olduğu, en yüksek sayıya ise 2018 yılında ulaşıldığı sonuçlarına varılmıştır. 2015-2019 yılları arasında iş kazası neticesinden meydana gelen ölüm sayısının tümünün ise erkek çalışanlardan oluştuğu, iş kazası sonucu ölen sigortalı erkek işçi sayısında en yüksek değer 2018 yılına, iş kazası sonucu ölen sigortalı erkek işçi sayısında en düşük değerin ise 2015 yılına ait olduğu görülmüştür. 2015-2019 yılları boyunca ölen kadın sigortalı olmamıştır.

Ana metal sanayisinde meydana gelen iş kazalarında erkek çalışan sayısının, kadın çalışan sayısından fazla oluşunun pek çok faktöre bağlı olduğu bilinmekle beraber, metal sektörünü ve bu alanda meydana gelen iş kazalarını etkileyen en önemli faktörlerden birinin toplumsal cinsiyet faktörü olduğu düşünülmektedir. Erkek egemen ve çalışma şartları zor metal sektöründe, bu mesleğin tercih edilebilirliğinin ve toplumsal baskıların kadınları etkilediği, dolayısıyla sektörde meydana gelen iş kazası sayılarının bu faktörler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Kadınlar tarafından tercih edilme ihtimali düşük olan bir sektör olması sebebiyle, kadın çalışan sayısının da paralel olarak düşük olduğu ve bunun sonucunda da kadın çalışanlara ait iş kazaları sayısının erkek çalışanlara oranla daha az olduğu düşünülmektedir.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Acar, A. C. (1997). İnsan kaynakları yönetimi açısından istihdamda eşitlik. *İstanbul Yönetim Dergisi*, 9 (27), 10-18.
- Avcı, Ö. H. (2019). Toplumsal cinsiyete dayalı meslek seçimi ölçeğinin geliştirilmesi-kız öğrenci formu. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 45, 252-266.
- Betsis, S., Kalogirou, M., Aretoulis, G. & Pertziniou M. (2019). Work accidents correlation analysis for construction projects in Northern Greece, *Safety*, 5 (2), 33.
- Blau, G. & Holladay, E. B. (2006). Testing the discriminant validity of a four dimensional occupational commitment measure, *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 79 (4), 691-704.
- Camkurt, M. Z. (2007). İşyeri çalışma sistemi ve işyeri fiziksel faktörlerinin iş kazaları üzerindeki etkisi. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 20 (6), 80-106.
- DİSK Genel-İş. (2021). İş Kazası, 1 Şubat 2020, <https://www.genel-is.org.tr/is-kazasi>.
- Esen, E., Öztürk, B. & Siyez, D. M. (2018). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği ergen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Nesne*, 6 (12), 144-173.
- Fullerton G. D. (1990). Technical report of the international working group on breast MRI. *Journal of Magnetic Resonance Imaging*, 10, 978.
- Gökçen, M. & Büyükgöze A. (2018), Meslek seçiminde toplumsal cinsiyetin rolü: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1, 48-67.
- Güllüoğlu, E. N. & Gülloğlu, A.N. (2019). Türkiye’de metal sektöründe meydana gelen iş kazalarının analizi, *International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences*, 31 (1), 70-82.
- Güney, S. (1990). *İş kazalarının yapısal analizi ve kaza yapan işgörenlerin kişilik profilleri ile ilgili bir araştırma*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İGEME. (2019). Demir çelik sektör raporu. 1 Şubat 2020, <https://www.trade.gov.tr/data/5b8fd5bf13b8761f041fee9b/Iron%20and%20Steel,%20Articles%20of%20Iron%20and%20Steel.pdf>.
- İLO. (2021). Basic metal production sector. 1 Şubat 2020, <https://www.ilo.org/global/industries-and-sectors/basic-metal-production/lang--en/index.htm>.
- Omg Demir Çelik. (2017). Türkiye’de metal sektörü. 1 Şubat 2020, <https://www.omgdemircelik.com/turkiye-de-metal-sektoru>.
- Öngen, B. & Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi, *Sosyoloji Konferansları*, 48, 1-18.
- Parlaktuna İ. (2010). Türkiye’de cinsiyete dayalı mesleki ayrımcılığın analizi. *Ege Akademik Bakış*, 10 (4), 1217-1230.
- TÜİK. (2020). İşgücü istatistikleri. 1 Nisan 2020, <http://www.tuik.gov.tr>.
- Türkiye Demir Çelik Derneği. (2020). Demir çelik sektörü. 1 Şubat 2020, <http://celik.org.tr/demir-celik-sektoru/>.

Uşar, D., Uras, M., Ersoy, S. & Bozkurt, Y. (2018). *Günümüzde makineleşmenin iş kazalarına etkisi*. 1st International Symposium on Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies. (ss. 361-365). Antalya.

Uzdl, O. & Güllüoğlu, A. (2020). Türkiye inşaat sektöründe 2016 ve 2017 yıllarında meydana gelen iş kazalarının istatistiksel olarak karşılaştırılması, *International Journal of Advances in Engineering and Pure Sciences*, 32 (2), 137-144.

Yıldız. O. (2019). Metal sektörü durum analizi. 7 Mayıs 2021, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/ippc/duyurular/metal-sektoru-durum-anal-z--dr.-osman-yildiz-20190307132158.pdf>.